WIKIPEDIA

Europa

in Wikipedia, die vrye ensiklopedie

> *Vir die vierde grootste maan van die planeet Jupiter, sien Europa (maan).*

Europa (afgelei van Grieks Εὐρώπη of *Eurṓpē*) is 'n vasteland wat oor die westelike vyfde van die Eurasiese landmassa strek. Alhoewel dit in geografiese opsig eerder as subkontinent geklassifiseer kan word wat saam met Asië die vasteland van Eurasië vorm, word dit vanweë sy historiese en kulturele ontwikkeling meestal as selfstandige kontinent beskou. Eeue lank was Europa in kulturele en ekonomiese opsig die middelpunt van die wêreld. So het die term Europa naas sy geografiese definisie ook betrekking op kulturele, politieke, ekonomiese, regtelike en ideële aspekte.

Europa

Oppervlakte	10 180 000 km² (6de)
Bevolking	742 452 000 (2013, 3de)
Bevolkingsdigtheid	73/km²
Lande	~50 (en ~5 omstrede)
Afhanklike gebiede	6
Taalfamilies	Indo-Europees Oeraals Turks Baskies Semities Noordwes-Kaukasies Noordoos-Kaukasies Mongools
Tydsones	UTC-1 (Ysland) tot UTC+4 (Rusland)
Grootste stede	Istanboel (transkontinentaal) Moskou Parys Londen Madrid Barcelona Sint Petersburg Rome Berlyn

Inhoud

Naam

Die naam *Europa* strek in sy Griekse vorm Εὐρώπη ver terug. Hier is die term *Eurṓpē* meestal as 'n samestelling van die Oud-Griekse εὐρύς (*eurýs*, "wyd") en ὤψ (*óps*, "sig, gesig") opgevat – dus was *Eurṓpē* "die (vrou) met die wye sig".

Volgens die Griekse mitologie was *Europa* die naam van 'n Fenisiese koningsdogter wat deur die god Zeus in die gestalte van 'n stier swemmend na die eiland Kreta ontvoer en daar deur hom verlei is. Sommige etimoloë neem aan dat hierdie naam oorspronklik aan 'n Semitiese taal ontleen en daarna vergrieks is.[1] Dit is moontlik van die Fenisiese *erob* "donker" of "aand" afgelei.

Geografie

'n Satellietfoto van Europa (ortografiese projeksie)

Europa word deur die Bosporus en die Dardanelle van Klein-Asië geskei en deur die Middellandse See en die Straat van Gibraltar van Afrika. In die weste word dit deur die Atlantiese Oseaan en in die noorde deur die Noordoostelike Yssee begrens. In die suide, weste en noorde strek seearms van die Atlantiese Oseaan diep in die landmassa in en maak van Europa die vasteland met die mees onreëlmatige kuslyn – die hartland word deur talle skiereilande en eilande omring.

In die ooste is daar geen presiese geografiese of geologiese grens tussen Europa en Asië nie. Die "grense van Europa" word dus as gevolg van maatskaplike konvensies bepaal, terwyl 'n geografiese definisie van Europa steeds willekeurig is. So het die Franse filosoof Bernard-Henri Lévy opgemerk dat Europa eerder 'n "gedagte" sou wees as 'n plek.

Die Sweedse offisier en aardrykskundige maar Duitse boorling Philip Johan von Strahlenberg (1676–1747) het die Oeralgebergte en -rivier as die oostelike grens van Europa gedefinieer. Tussen die Kaspiese See en die Swart See loop die grenslyn noord van die Kaukasus-gebergte.

Europa strek oor 'n oppervlakte van sowat 10,5 miljoen vierkante kilometer en is dus die tweede kleinste vasteland ná Australië. Die mees noordelike punt van die Europese vasteland lê op die skiereiland Nordkinn in Noorweë, die mees suidelike is die Punta de Tarifa in Spanje, die mees westelike die Cabo da Roca in Portugal. In noord-suidelike rigting strek die vasteland oor 'n afstand van sowat 3 800 kilometer, in oos-westelike rigting oor sowat 6 000 kilometer, vanaf die Oeralgebergte in Rusland tot by die Atlantiese kus van Portugal.

Topografie

Wes-Europa kan rofweg in drie groot landskapsvorme verdeel word: die vlaktes van die noordweste en noorde, die laer bergreekse en die relatief jong hoë bergreeks wat nog gedeeltelik vergletser is en vanuit die Pireneë-bergreeks langs die Frans-Spaanse grens oor die Alpe van Sentraal-Europa tot by die Karpate-bergreeks strek. Hieraan sluit aan: die Pireneë-, Apennyne- en Balkanskiereilande in die suide, Skandinawië, Jutland en die Britse Eilande in die noorde. Oos-Europa is 'n wydgestrekte en amper eenvormige vlakte wat van die Noordelike Yssee tot by die Swart See strek.

Waterliggame

Die meeste groot Europese riviere het dwarsdeur die jaar genoeg water om as belangrike waterweë en lewensare te dien. Baie van hulle word deur kanale met mekaar verbind. Die meeste Europese mere is in die vroeër vergletserte gebiede van Noord-Europa en aan die voet van die Alpe geleë. Die langste riviere is Wolga (3 531 km), Donau (2 858 km), Dnjepr (2 201 km) en onder meer die Ryn (1 320 km); die grootste mere sluit die Ladogameer (17 700 km²), Onegameer (9 720 km²) en Vänernmeer (5 584 km²) in.

Klimaat

Sneeu op die kerkhof van Mariazell, Oostenryk

Vanweë die nou verbinding tussen land en see en die bergreekse wat van wes na oos loop word Europa in klimatiese opsig deur die heersende westelike winde en die matigende invloed van die warm Golfstroom gekenmerk – so trek die vasteland voordeel uit baie gunstige klimaattoestande met 'n gematigde seeklimaat wat dwarsdeur die jaar reënval verseker, soms selfs jaarlikse neerslae van meer as 2 000 millimeter. Die gemiddelde jaarlikse temperatuur in Bordeaux, Suidwes-Frankryk beloop byvoorbeeld 12,8 °C, terwyl Halifax in die Kanadese provinsie Nova Scotia met slegs 6,3 °C merkbaar koeler is – ofskoon dit op dieselfde breedtegraad lê.

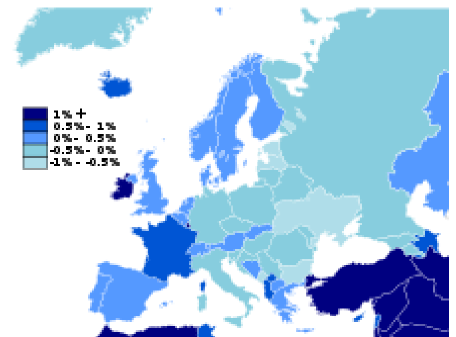
Hierdie seeklimaat gaan eers ver in die ooste en suidooste in 'n kontinentale klimaat met groter seisoenale temperatuurskommelinge en somerreën met soms minder as 500 millimeter per jaar oor. Net die gebied suid van die Alpe-bergreeks strek tot in die subtropiese sone met droë somers en winterreën, die sogenaamde Mediterreense klimaat. Die uiterste noorde van Europa het 'n Arktiese klimaat.

Demografie

Verspreiding van tale in Europa

In 2017, is die bevolking van Europa geskat rondom 742 miljoen volgens die VN[3], wat effens meer as een negende van die wêreldbevolking is. Hierdie getal sluit Siberië (ongeveer 38 miljoen mense) in, maar die Europese Turkye (ongeveer 12 miljoen) is uitgesluit. In die 20ste eeu het Europa byna 'n kwart van die wêreldbevolking gehad.[4]

Bevolkingsgroei in en rondom Europa in 2010[2]

Die bevolking van Europa het in die afgelope eeu gegroei, maar in ander wêrelddele (veral Afrika en Asië) het die bevolking vinniger gegroei.[5] Onder die vastelande het Europa 'n relatiewe hoë bevolkingsdigtheid, tweede slegs na Asië. Die grootste deel van Europa is in 'n modus van sub-vervangingsvrugbaarheid, wat beteken dat elke nuwe (gebore) generasie minder bevolk word as die ouer.

Volgens taal en historiese ontwikkeling word 95 persent van die bewoners by die Indo-Europese volksgroepe gereken (waarvan 'n derde Germane en Kelte, 'n derde Slawiërs, 'n kwart Romane en kleiner groepe van Grieke, Albaniërs en Balte), vyf persent is Fins-Oegriese volke.

Ná die laaste kouetydperk het talle volksgroepe hulle in Europa gevestig en oor die eeue met mekaar vermeng. Die Christelike beskawing (met Rooms-Katolieke, Protestante en Ortodokse) vorm die basis vir die oorgrote meerderheid van Europese kulture.

Europa is 'n dig bevolkte en verstedelikte vasteland. Sy nywerheidsgebiede word deur 'n baie hoë bevolkingsdigtheid van tussen 250 en meer as 1 000 inwoners per km² gekenmerk, veral dele van die Verenigde Koninkryk, Noord-Frankryk en Duitsland, Nederland, Noord-België, Noord-Italië, Opper-Silesië in Suidwes-Pole en dele van Oekraïne. Daarenteen is die bergstreke, Noord- en Oos-Europa met soms minder as 10 inwoners per km² yl bevolk. Die digbevolkste land in Europa (en in die wêreld) is die mikrostaat van Monaco.

Poletiek

Die poletieke kaart van Europa is aansienlik afgelei van die herorganisasie van Europa na die Napoleontiese Oorloë in 1815. Die heersende vorm van regering in Europa is parlementêre demokrasie, in die meeste gevalle in die vorm van 'n Republiek. In 1815 was die heersende vorm van regering nog steeds die monargie. Europa se oorblywende elf monargieë (behalwe die mikrostaat van die Vatikaanstad) is konstitusionele monargieë.

Europese integrasie is die proses van politieke, wettige, ekonomiese (en in sommige gevalle sosiale en kulturele) integrasie van Europese state, aangesien dit voortgesit word deur die magte wat die Raad van Europa geborg het sedert die einde van die Tweede Wêreldoorlog.

Die Europese Unie was, sedert sy stigting in 1993, die fokus van ekonomiese integrasie op die kontinent. Meer onlangs is die Eurasiese Ekonomiese Unie tot stand gebring as 'n eweknie wat uit voormalige Sowjetstate bestaan.

27 Europese state is lede van die politiek-ekonomiese Europese Unie, 26 van die grensvrye Schengen-gebied en 19 van die monetêre unie Eurozone. Onder die kleiner Europese organisasies is die Nordiese Raad, die Benelux, die Baltiese Vergadering en die Visegrád-groep.

Ekonomie

Steenkoolaangedrewe stoomenjins het die nywerheidsomwenteling in Engeland en ander dele van Europa aangedryf

In die 19de eeu het Europa danksy die nywerheidsomwenteling, wat sy aanvang in Engeland geneem en later oor die hele vasteland uitgebrei het, die leidende rol in die wêreldekonomie gespeel. Ná die Tweede Wêreldoorlog het Europa se ekonomiese struktuur as gevolg van die vasteland se verdeling in markekonomieë (in Wes-Europa) en sosialistiese plan-ekonomieë (in Oos-Europa) ingrypend verander. Hierdie verdeling is eers met die politieke omwenteling van 1989/90 geleidelik oorkom.

'n Verskeidenheid instellings en organisasies, soos die Europese Vryehandelsone EFTA en die Europese Ekonomiese Gemeenskap EEG (die huidige Europese Unie) bygedra tot Europa se vinnige ekonomiese groei wat in baie dele van die kontinent tot in die 1970's en 1980's voortgeduur het. Kenmerkend vir Europa se ekonomie is die sterk handelsbande met ander wêrelddele.

Die Europese landbousektor is grotendeels gemeganiseer en produseer groot oorskotte. Belangrike agrariese produkte van Europa sluit graan, aartappels, suikerbeet en voerplante asook bees-, vark- en skaapvleis. Italië en Frankryk is ook op wêreldvlak die beduidendste wynprodusente.

Europa het 'n wye verskeidenheid natuurlike hulpbronne, alhoewel die ontginning tans stagneer of afneem. So word weens die sterk vraag na ru-olie en aardgas minder steenkool ontgin. Daar is belangrike voorkomste van bruinkool, ystererts, kalisoute en metale. Groter olievelde word in die Noordsee, in Rusland en Roemenië aangetref, terwyl aardgas veral in 'n aantal Wes-Europese lande ontgin word.

Europa is die tweede grootste nywerheidsmag ter wêreld ná Noord-Amerika. Sy nywerhede het aanvanklik veral in gebiede met beduidende natuurlike hulpbronne ontwikkel – hierdie streke is tot vandag die mees digbevolkte dele van die vasteland. Ander belangrike industriële sentrums het in seehawens, groot handelstede en ander nedersettings langs handelsroetes ontwikkel. Hier word onder meer verwerkende nywerhede, tekstiel- en metaalfabrieke, masjienbou, elektriese-, papier- en voedselnywerhede asook drukkerye aangetref. Die vervaardiging van plastiek en elektroniese goedere toon sterk groei.

Ru-olie, aardgas en kernkrag voorsien in die stygende vraag na energie. Hernubare energiebronne soos wind- en sonkrag speel 'n steeds belangriker rol, terwyl waterkrag veral in die Alpelande, in Skandinawië, in Oekraïne en Rusland aangewend word.

Rasionalisering en die verskuiwing van werksgeleenthede na ekonomieë met laer kostestrukture het in dele van Europa tot grootskaalse deïndustrialisasie en die groei van tersiêre bedrywe gelei wat produksie-georiënteer (navorsing, besigheidsadvies, advertensiebedryf en ander) of verbruikers-georiënteer (opleiding, vryetydsaktiwiteite en vermaak) kan wees.

Met die Verdrag van Maastricht het in 1999 aanvanklik twaalf lidstate van die Europese Unie saamgesluit om 'n monetêre unie te vorm. Vanaf 1 Januarie 2002 is Euro-banknote en -muntstukke ingevoer. Die Europese geldeenheid is tans die wettige betaalmiddel in 16 EU-lidlande en ses ander Europese state.

Lande van Europa

Hoofartikel: Lys van Europese lande.

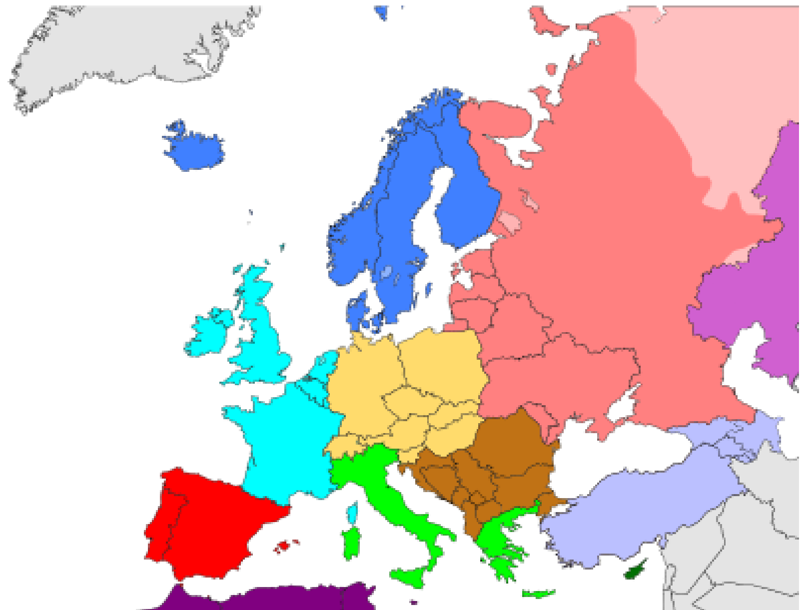

Die lande van Europa met vlae

Politiese kaart van Europa

Die Verenigde Nasies se indeling van Europa in substreke:[6]

- Noord-Europa
- Wes-Europa
- Oos-Europa
- Asiatiese gedeelte van Rusland
- Suid-Europa
- Lande van Wes-Asië met gedeeltelike gebied in Suid-Europa: Turkye
- Asiatiese gedeeltes van hierdie lande
- Lande van Wes-Asië met gedeeltelike gebied in Oos-Europa: Georgië en Azerbeidjan
- Asiatiese gedeeltes van hierdie lande
- Lande van Sentraal-Asië met gedeeltelike gebied in Oos-Europa: Kasakstan
- Asiatiese gedeeltes van hierdie lande

Die Central Intelligence Agency se *The World Factbook*-indeling van Europa in substreke:

- Noord-Europa
- Wes-Europa
- Sentraal-Europa
- Suid-Europa
- Suidoos-Europa
- Suidwes-Europa
- Oos-Europa

Indeling van Europa in substreke volgens kulturele kriteria

Naam van streek en gebied, met vlag [7]	Oppervlak (km²)	Bevolking[8]	Jaar	Bevolkingsdigtheid (per km²)	Hoofstad
Noord-Europa					
Åland (Finland)	1 580	28 666	2013	18	Mariehamn
Denemarke	42 923	5 707 251	2016	133	Kopenhagen
Estland	45 339	1 311 759	2016	28	Tallinn
Faroëreilande (Denemarke)	1 399	49 709	2013	36	Tórshavn
Finland	338 424	5 486 125	2015	18	Helsinki
Letland	64 589	1 973 700	2014	34	Riga
Litaue	65 300	2 884 840	2016	45	Vilnius
Noorweë	385 178	5 214 900	2016	16	Oslo
Swede	450 295	9 851 017	2015	22	Stockholm
Ysland	102 775	329 100	2015	3	Reykjavik
Oos-Europa					
Armenië	29 743	3 018 854	2011	102	Jerewan
Azerbeidjan	86 600	9 624 900	2015	106	Bakoe
Georgië	69 420	3 729 500	2015	54	Tbilisi
Kasakstan	2 724 900	17 563 300	2015	6	Astana
Roemenië	238 391	20 121 641	2011	84,4	Boekarest
Moldowa	33 846	2 913 281	2014	105	Chişinău
Oekraïne	603 500	44 429 471	2015	74	Kiëf
Rusland	17 098 242	144 192 450	2015	8	Moskou
Wit-Rusland	207 595	9 498 700	2016	46	Minsk
Sentraal-Europa					
Duitsland	357 168	81 459 000	2015	227	Berlyn
Hongarye	93 030	9 855 571	2015	107	Boedapest
Liechtenstein	160	37 340	2014	227	Vaduz
Oostenryk	83 879	8 662 588	2015	101	Wene
Pole	312 679	38 483 957	2014	123	Warskou
Slowakye	49 035	5 415 949	2013	111	Bratislava
Slowenië	20 273	2 063 077	2015	102	Ljubljana
Switserland	41 285	8 211 700	2014	198	Bern (de facto)
Tsjeggië	78 866	10 541 466	2015	134	Praag
Suid-Europa					
Albanië	28 748	2 821 977	2010	111	Tirana
Andorra	468	84 082	2010	180	Andorra la Vella

Bosnië en Herzegowina	51 129	4 613 414	2010	90	Sarajevo
Bulgarye	110 994	7 364 570	2010	77	Sofia
Gibraltar (Verenigde Koninkryk)	6,8	29 431	2010	4 328	Gibraltar
Griekeland	131 990	11 295 002	2010	85	Athene
Italië	301 338	60 418 711	2010	201	Rome
Kosovo	10 908	1 859 203	2010	170	Pristina
Kroasië	56 594	4 489 409	2010	81	Zagreb
Noord-Masedonië	25 713	2 114 550	2010	82	Skopje
Malta	316	412 966	2010	1 307	Valletta
Montenegro	13 812	672 181	2010	50	Podgorica
Portugal	92 090	11 317 192	2010	114	Lissabon
San Marino	61	31 716	2010	501	San Marino
Serwië	77 474	7 120 666	2010	102	Belgrado
Spanje	504 030	46 030 109	2010	93	Madrid
Turkye	783 562	78 741 053	2010	102	Ankara
Vatikaanstad	0,44	826	2010	1 877	Vatikaanstad
Wes-Europa					
België	30 528	11 190 845	2015	364	Brussel
Man (eiland)	572	84 497	2011	148	Douglas
Frankryk	643 801	66 644 000	2016	116	Parys
Guernsey	78	65 849	2014	844	Saint Peter Port
Ierland	70 273	4 635 400	2015	65	Dublin
Jersey	118	99 500	2014	819	Saint Helier
Luxemburg	2 586	562 958	2015	194	Luxemburg-stad
Nederland	41 543	16 971 452	2015	18	Amsterdam
Verenigde Koninkryk	242 495	64 716 000	2015	256	Londen
Europa Totaal	**10 180 000**	**742 452 000**	**2013**	**213**	

Sien ook

- Afrika-Eurasië
- Eurasië
- Europese Unie

Verwysings

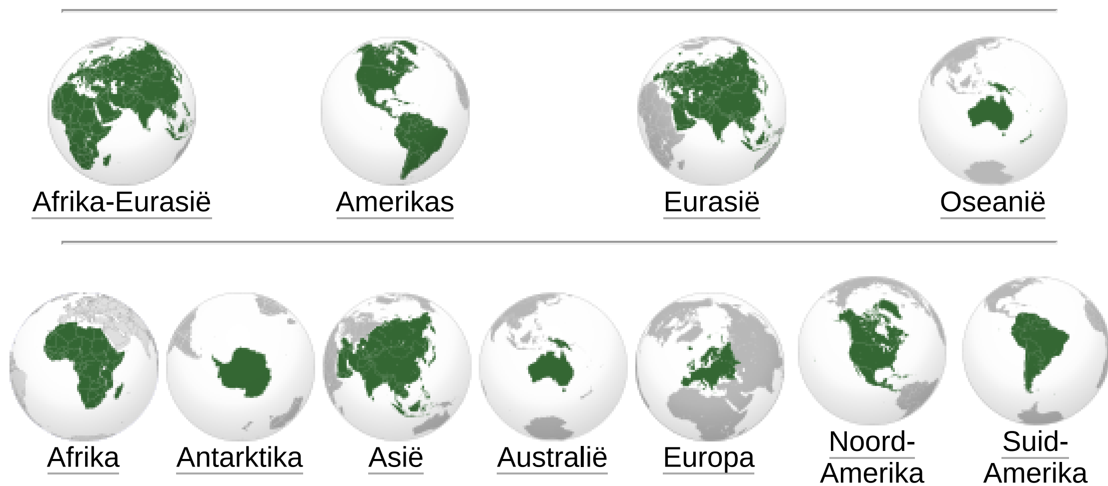
1. *www.etymonline.com: Europa* (http://www.etymonline.com/index.php?search=europe)

2. CIA.gov (https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2002rank.html) CIA population growth rankings, CIA World Factbook
3. https://population.un.org/wpp/
4. Groei van Wêreldbevolking, 1950–2050 (http://www.prb.org/Educators/TeachersGuides/HumanPopulation/PopulationGrowth.aspx?p=1). Population Reference Bureau. Geargiveer (https://web.archive.org/web/20130722202806/http://www.prb.org/Educators/TeachersGuides/HumanPopulation/PopulationGrowth.aspx?p=1) 22 Julie 2013 op Wayback Machine
5. "World Population Prospects: The 2006 Revision Population Database" (https://web.archive.org/web/20100107202528/http://esa.un.org/unpp). UN — Department of Economic and Social Affairs. Geargiveer vanaf die oorspronklike (http://esa.un.org/unpp) op 7 Januarie 2010. Besoek op 10 Junie 2008.
6. "Standard Country or Area Codes for Statistical Use" (http://unstats.un.org/unsd/methods/m49/m49.htm) (in Engels). Millenniumindicators.un.org. Geargiveer (https://web.archive.org/web/20200417090346/https://unstats.un.org/unsd/methods/m49/m49.htm) vanaf die oorspronklike op 17 April 2020. Besoek op 25 Augustus 2012.
7. Europese Kontinent/Kaart van Europa (https://mapuniversal.com/europe-continent-map/)
8. (en) USCensusBureau:Countries and Areas Ranked by Population: 2009 (http://www.census.gov/cgi-bin/ipc/idbrank.pl)*[dooie skakel]*

Eksterne skakels

- Wikimedia Commons het meer media in die kategorie Europa.
- Wikiwoordeboek het 'n inskrywing vir Europa.

Kontinente van die wêreld

Geologiese superkontinente : Gondwana · Laurasië · Pangaea · Rodinia · Ur · Vaalbara

v · t · e (https://af.wikipedia.org/w/index.php?title=Sjabloon:Gebiede_van_die_Wêreld&action=edit)

Gebiede van die Wêreld

Afrika Sentraal-Afrika · Oos-Afrika · Groot Mere · Guinee · Horing van Afrika · Noord-Afrika · Magreb · Noordwes-Afrika · Sahara · Sahel · Suider-Afrika · Afrika suid van die Sahara · Soedan · Wes-

	Afrika
Amerikas	Andes-state · Karibiese Eilande · Sentraal-Amerika · Groot Mere · Groot Vlaktes · Guianas · Latyns-Amerika · **Noord-Amerika** · Patagonië · **Suid-Amerika** · Suidelike Keël ·
Eurasië	Anatolië · Arabië · **Asië** · Balkan · Baltiese lande · Benelux · Britse Eilande · Indiese subkontinent · Kaukasus · Sentraal-Asië · Sentraal-Europa · Oos-Asië · Oos-Europa · **Europa** · Verre-Ooste · Levant · Mediterreense gebied · Midde-Ooste · Noord-Asië · Noord-Europa · Na-Sowjetse lande · Skandinawië · Suidoos-Asië · Suid-Europa · Wes-Asië · Wes-Europa
Oseanië	Australasië · Melanesië · Mikronesië · Polinesië · Stille Oseaanrand
Poolgebiede	Noordpoolgebied · Antarktika

v · t · e (https://af.wikipedia.org/w/index.php?title=Sjabloon:Lande_in_Europa&action=edit)

Lande en gebiede in Europa

Lande	Albanië • Andorra • Armenië[2] • Azerbeidjan[1] • België • Bosnië en Herzegowina • Bulgarye • Denemarke • Duitsland • Estland • Finland • Frankryk • Georgië[1] • Griekeland • Hongarye • Ierland • Italië • Kasakstan[1] • Kroasië • Letland • Liechtenstein • Litaue • Luxemburg • Malta • Moldowa • Monaco • Montenegro • Nederland • Noord-Masedonië • Noorweë • Oekraïne • Oostenryk • Pole • Portugal • Roemenië • Rusland[1] • San Marino • Serwië • Siprus[2] • Slowakye • Slowenië • Spanje • Swede • Switserland • Tsjeggië • Turkye[1] • Vatikaanstad • Verenigde Koninkryk • Wit-Rusland • Ysland	
Omstrede gebiede	Abchasië[1] • Artsach[2] • Kosovo • Noord-Siprus[2] • Suid-Ossetië[1] • Transnistrië	
Afhanklike gebiede	**Finland**	Åland
	Koninkryk van Denemarke	Faroëreilande
	Noorweë	Jan Mayen • Svalbard
	Portugal	Asore
	Verenigde Koninkryk	Akrotiri en Dhekelië[2] • Gibraltar • Guernsey[3] • Jersey[3] • Man
Lande van	Afrika • Asië • Noord-Amerika • Oseanië • Suid-Amerika	

1. Land deels in Asië. 2. Geografies in Asië, maar gereeld beskou as deel van Europa a.g.v. kulturele en historiese oorwegings. 3. Aangedui as die Kanaaleilande.

Normdata	GND: 4015701-5 (https://d-nb.info/gnd/4015701-5) · HDS: 007147 (https://hls-dhs-dss.ch/fr/articles/007147) · LCCN: sh85045631 (https://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85045631) · MusicBrainz: 89a675c2-3e37-3518-b83c-418bad59a85a (https://musicbrainz.org/area/89a675c2-3e37-3518-b83c-418bad59a85a) · NARA: 10035692 (https://catalog.archives.gov/id/10035692) · NDL: 00574313 (https://id.ndl.go.jp/auth/ndlna/00574313) · NKC: ge137210 (https://aleph.nkp.cz/F/?func=find-c&local_base=aut&ccl_term=ica=ge137210&CON_LNG=ENG) · TDVİA: avrupa (https://islamansiklopedisi.org.tr/avrupa) · VIAF: 252680782 (https://viaf.org/viaf/252680782) · WorldCat Identities: viaf-252680782 (https://www.worldcat.org/identities/viaf-252680782)